INSTYTUT ARCHEOLOGII I ETNOLOGII PAN

URSZULA SOWINA

WODA i LUDZIE

w mieście późnośredniowiecznym i wczesnonowożytnym

Ziemie polskie z Europą w tle

Urszula Sowina pracuje w Zakładzie Historii Kultury Materialnej Średniowiecza i Czasów Nowożytnych Instytutu Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. Jest członkiem stowarzyszonym Centre d'Histoire des Techniques et de l'Environnement du Conservatoire National des Arts et Métiers w Paryżu, wchodzi w skład Komisji Historii Miast Komitetu Nauk Historycznych PAN.
Autorka licznych publikacji z zakresu historii miast późnego średniowiecza i wczesnej nowożytności, w tym socjotopografii, gospodarki, kultury materialnej i prawa prywatnego.

Z opinii Komisji Wydawniczej IAE PAN:

„Problematyka pracy obejmuje nie tylko kwestie zaopatrzenia w wodę, ale znacznie więcej zagadnień dotyczących funkcjonowania miasta jako skomplikowanego organizmu społecznego i gospodarczego: relacji i więzi społecznych, administrowania i władzy, ułożenia warunków życia i pracy, a to wszystko odpowiednio do wielu funkcji, jakie woda spełnia: w pożywieniu, higienie, jako ważny element produkcji dla rzemiosł, źródło energii, w transporcie i komunikacji, czy w ochronie przed pożarami".

978-83-89499-56-1
9 788389 499561

URSZULA SOWINA

WODA i LUDZIE
w mieście późnośredniowiecznym i wczesnonowożytnym

Ziemie polskie z Europą w tle

INSTYTUT ARCHEOLOGII I ETNOLOGII PAN

WARSZAWA 2009

Spis treści

Wstęp 7
Część I. Opinie o jakości wód w średniowieczu i we wczesnej nowożytności 19
Część II. Rzeka i miasto 41
II.1. Rzeka w miastach nizinnych 43
II.2. Rzeka i miasta położone na wysoczyznach 62
II.3. Sieć wodna w mieście: funkcje rzek, młynówek i fos w zagospodarowywaniu przestrzeni miasta ze szczególnym uwzględnieniem Krakowa 76
II.4. Woda w przedmiejskich ogrodach nadrzecznych 104
Część III. Woda dla miasta 133
III.1. Cysterny wody deszczowej 133
III.2. Studnie kopane 148
III.2.1. Technika budowy i funkcje studzien 148
III.2.2. Studnie w przestrzeni miasta: własność, sposoby gospodarowania 171
III.2.2.1. Studnie prywatne 177
III.2.2.2. Między przestrzenią prywatną a publiczną: studnie wspólnot sąsiedzkich 185
III.2.2.3. Studnie miejskie 190
III.2.3. Studnia kopana jako mykwa 222
III.2.4. Budowniczowie studzien 225
III.3. Wodociągi 235
III.3.1. Znaczenie i funkcje wodociągów 235
III.3.2. Techniczne i organizacyjne wzorce budowy i działania wodociągów 238
III.3.3. Powstawanie wodociągów w średniowiecznych i wczesnonowożytnych miastach europejskich 253
III.3.4. Struktura wodociągów 275
III.3.4.1. Sposoby ujmowania wody dla wodociągów 275
Ujęcia wód źródlanych 276
Rurmusy 280
„Śruba Archimedesa" w Poznaniu? 293
III.3.4.2. Przewody wodociągowe 294
Rury metalowe 296
Rury ceramiczne 298
Rury drewniane 301
III.3.4.3. Zbiorniki wodociągowe (zompy, rząpy, rząpia): „studzienki" kontrolne, ogólnodostępne punkty czerpania wody oraz ozdobne fontanny 309

III.3.4.4. Przyłącza 317
III.3.5. Budowniczowie sieci wodociągowych 333
III.4. Domowe i zawodowe dostarczanie wody 348
Część IV. Miasto wobec powodzi 369
IV.1. Powodzie jako klęski żywiołowe 375
IV.2. Powodzie jako szansa 382
Zakończenie 391
Summary 399
Wykaz skrótów 406
Bibliografia 407
Spis ilustracji 456
Indeks osób 461
Indeks geograficzno-topograficzny 477
Ilustracje kolorowe